

ZEN I BORILAČKE VEŠTINE

Tajsen Dešimaru

ZEN
I
BORILAČKE VEŠTINE

BEOGRAD
2008

Naslov originala:
“The Zen Way to the MartialArts” by Taisen Deshimaru
© Copvright na prevod za Srbiju:
IP BABUN

Sva prava objavljivanja za Srbiju zadržava izdavač.

Izdavač: IP BABUN

Prevod: Dragan Paripović
Lektura: Ana Bešlić

Štampa:
Lukaštampa, Beograd

Tiraž: 777

Četvrto izdanje

ISBN 978-86-83737-36-5

SADRŽAJ

Predgovor i zahvalnice	7
Uvod	9
BUŠIDO: STAZA SAMURAJA	15
Snaga i mudrost	17
Plemenita ratnikova borba	19
Sedam principa	21
Tri stupnja	23
Tajna budoa, tajna zena	25
Usmerenost uma	27
Ovde i sada	29
MONDO	37
BUN BU RJODO: DVOSTRUKA STAZA	51
Nebo i zemlja u skladu	53
Ki: energija	57
Šta je praksa zena	62
Jedinstvo uma i tela	67
Nepomična mudrost	77
Otpusti	82
Ne-misli	85
MONDO	87
ŽIVOT I SMRT	109
Uputstvo samuraja	111
Glosar	117

PREDGOVOR I ZAHVALNICE

友

Tokom jednog uvodnog predavanja u *sešin* na temu zena i borilačkih veština održanom u Zinalu, Švajcarska, leta 1975. godine, nekoliko stotina učesnika izrazilo je želju da se dublje preispita odnos između meditacije i akcije. Odgovarajući na taj poziv Dešimaru roši*, koji je vodio *sešin*, nadugačko je govorio o toj temi u pauzama *zazen* meditacija kao i u drugim prigodnim prilikama. Istinska bliskost između zena i borilačkih veština, objasnio je, leži u činjenici da nas i jedno i drugo vode u pravcu duha staze: zbog toga što je ma koji sukob, bilo da se dešava u telu i umu ili van njih, uvek borba protiv ega.

Tokom narednih dana pokriven je čitav niz najvažnijih koncepata: *ki* ili energija, prilika, tehnika, tenzija, fizička kondicija, stanje svesti i duhovno buđenje. A ono što je Dešimaru roši rekao o njima prikazano je serijom borbi koje je vodio majstor Juno, osmi dan u *kendou* (japansko mačevalaštvo), koji je doputovao iz Japana da bi učestvovao u sešinu. U toku tih zbivanja svako od prisutnih

---

*“Učitelj Dešimaru” - u japanskom jeziku titula sledi posle prezimena.

imao je priliku da razume šta je Sun Ce, veliki kineski vojskovođa mislio kada je napisao:

“Poznaj svog protivnika i poznaj samog sebe - na taj način ćeš, čak i ako budeš morao da se boriš u sto bitaka, sto puta iz njih izaći kao pobednik.

Ne poznaj svog neprijatelja, poznaj sebe - možeš izgubiti, možeš pobediti.

Ne poznaj ni svog protivnika ni samoga sebe - svaka bitka koju započneš biće izgubljena.”

Dođo je ovom prilikom čas bio sala za meditaciju ispunjena tihom i mirnom atmosferom, čas poprište bitke. Ali velika lekcija ovog sešina počivala je iznad svake koncepcije pobeđe ili poraza - a sastojala se u tome da zen i borilačke veštine predstavljaju stazu saznavanja života i smrti.

Tekstu koji je proizašao iz ovih sešina pridodat je niz dugačkih razgovora (*mondo*) koji su se odigravali nedeljom u majstorovoj sobi u Parizu, između njega i nekolicine najznatiželjnijih učenika. U pripremanju ove knjige između ostalih pomogli su: Žanin Mono (*Janine Monnot*), Evelin de Smed (*Evelyn de Smedt*), dr Klod Diri (*Dr. Claude Durix*), Vinsent Bard (*Vincent Bardet*), Fausto Gvareći (*Fausto Guaresci*), kao i svi oni koji su učestvovali na *sešinu* u Zinalu na kome se govorilo o duhu zena i borilačkih veština.

Mark de Smed

UVOD

友

Budite potpuno usredsređeni i posvećeni svakom danu, kao da vam upravo gori tlo pod nogama.”

Ovaj savet upućen jednom srednjevekovnom samuraju sadrži suštinu onoga što bi zen majstor Tajszen Dešimaru hteo da prenese svom zapadnom čitaocu. Da biste praktikovali zen ili borilačke veštine morate živeti intenzivno, celim srcem, bez rezerve - kao da očekujete smrt u sledećem trenutku. U nedostatku ovakve vrste posvećenosti zen gubi svaku vrednost i postaje puki ritual, a borilačke veštine običan sport.

Da bi pokazao neraskidivu vezu između zena i borilačkih veština Dešimaru se često osvrće na samurajska vremena. Većina samuraja sledila je japansku nacionalnu religiju *šinto*, jedan ekstremno sofisticirani oblik animizma, religiju koja uči da je cela priroda prožeta duhom (*šin*). Ali, oni su takođe bili duboko privučeni budizmom onako kako je on izrazen kroz praksu zena. Naglasak koji zen stavlja na jednostavnost i samokontrolu, odnosno na punu svesnost u svakom trenutku, te smirenost kada se

treba suočiti sa smrću, sve su to ideje koje su se savršeno uklapale u samurajski način života, u kome je duel uvek bio moguć, a život i smrt delio samo jedan udarac mača. Samurajima se još više dopadala činjenica što zen nudi jednu specifičnu, svakodnevnu praksu: kroz *zazen*, nadasve jednostavnu formu sedeće meditacije, samuraj je mogao da delotvorno umiri svoj nemirni um, da opazi konačnu harmoniju iza prividnog nesklada i postigne jedinstvo intuicije i akcije, odnosno stekne vrline tako neophodne za *kenducu* (mačevalaštvo). Doista, kao što ističe Dešimaru, zen i jeste došao na glas kao “religija samuraja”.

Savremene borilačke veštine kao što su kendo, karate, džudo i aikido vode poreklo direktno iz braka zena i *bušidoa*, srednjevekovnog viteškog koda samuraja. U svom najboljem izdanju oni postaju *budo*. Prevesti ove dve japanske reči nije lako. Bušido doslovce znači “put ratnika” (*buši* - “ratnik”; *do* - “staza” ili “put”). *Budo* znači “ratna staza” (*bu* - “rat”). Međutim, japansko slovo *bu*, kako je to Dešimaru istakao takođe znači i prekid borbe, vraćanje mača u korice. Tako naglasak u reči *budo* nije na pojmu *bu*, nego na pojmu *do*. Čak i pojam *do* ima određenu nijansu, jedno dublje značenje koje je zapadnjaku teško razumljivo. Jer, *do* označava put, suštinski lišen cilja, a mi smo na Zapadu već odavno zavedeni ciljevima, napretkom, poredama.

Koliko je teško prevesti pojam *do* može se videti na osnovu pitanja koje mi na mojim sešinima često postavljaju poklonici zena koji ne praktikuju borilačke veštine. Kada im pričam o svom bavljenju aikidom pitaju me, “zašto vežbaš?” Odgovaram im da u suštini vežbam zato što vežbam. Naravno da postizem određene stvari: fizičku kondiciju, gracioznost, pouzdanje, nova poznanstva, bolji osećaj za ravnotežu. Ali, svi ti rezultati blede u poređenju sa jednostavnom i privlačnom snagom *doa*, puta. Aikido je moja staza, moj put.

Učitelj Dešimaru ističe da prave borilačke veštine svoj duh crpe više iz *budoa* nego iz sportova:

Nemam ništa protiv sportova, kroz njih se trenira telo, razvija snaga i izdržljivost. Ali takmičarski duh i snaga koji u njima

dominiraju nisu dobri, oni odslikavaju iskrivljenu sliku života. Srž borilačkih veština ne treba tražiti tu...

Svakodnevni život postaje izazov upravo kroz duh zena i *budoa* koji nalaže svesnost u svakome trenutku - dok ustajemo iz kreveta, radimo, jedemo, ili idemo na počinak. U stvari, svakodnevni život i jeste dobra prilika za ovladavanje sobom.

Danas se mnogi ljudi bave borilačkim veštinama kao sportom, ili još gore, nalaze u njima ubojito oružje za ispoljavanje agresije i dominacije. Na nesreću, postoje vežbališta koja ugađaju takvoj klijenteli. Nasilni i izrabljivački filmovi na temu borilačkih veština doprinose kvarenju duha *budoa* nudeći nam fikciju nekakvog filmskog Džejsma Bonda koji odlazi kod “učitelja” na dvonedeljnu obuku i za tako kratko vreme postaje besprekorno obučen u nekoj od izuzetno smrtonosnih formi borilačkih veština.

Znajući sve ovo, ne bi trebalo da me začudi kada mi neki novajlija u našoj školi postavi pitanje: “Za koje vreme ću uspeti da savladam veštinu aikidoa?” Ipak, to pitanje uvek me ostavi bez teksta. Praktikovao sam aikido više od dvanaest godina, šest godina sam ga sam podučavao, a danas osećam da sam mnogo dalje od “ovladavanja” ovom veštinom nego što sam to osećao u prvih šest meseci obuke. Možda bi jednostavno trebalo da odgovorim onako kako je to učitelj Dešimaru odgovorio kada su ga upitali nešto slično:

“Koliko godina moram da praktikujem *zazen*?”

“Dok ne umreš.”

Ono što sam otkrio iz svoje sopstvene prakse jeste da zen i borilačke veštine nisu stvari koje se mogu naučiti ili činiti. One su to što čovek jeste.

Međutim, naše zapadnjačko nestrpljenje neprestano se upliće. Mi tragamo za postignućem, automatskom nagradom. Reklame na televiziji obećavaju nam kule i gradove, treba samo da se latimo svoje čekovne knjižice. Pre neki dan, na večernjem treningu primetio jednog novog učenika koji se bio sav zajapurio od naprezanja.

“Savladaću ovu tehniku”, reče mi ovaj mišićavi mladi čovek, “čak i ako budem morao da ostanem ovde celu noć.”

Rekao sam mu, najblaže što sam mogao, da bi mu bilo bolje da se okane takvih ideja o brzom savršenstvu. Pokušao sam da se setim neke tehnike koju sam makar jednom izveo apsolutno ispravno. Doduše, pamtim izvesne trenutke milosti, pojedine zahvate koji kao da su nastajali i nestajali u ritmu okeanskog talasa, razotkrivajući unutrašnje savršenstvo svekolikog kretanja, čitave egzistencije. Ali nisam mogao da se prisetim ni jednog slučaja iznuđenog spoljašnjeg “savršenstva”, zasnovanog u potpunosti na tehnici.

Velika korist koju imamo od zena i borilačkih veština jeste u tome što osećaj vremena počinje da bleedi, pa čak se i suštinski menja. “Juče” i “sutra” postaju manje važni. Sve više našu pažnju usmeravamo na sadašnji trenutak i “život u celini”. Tako se oslobađamo nepotrebne brige oko određenih “moranja” ove kulture - brza hrana, brzi rezultati, brzo privremeno olakšanje, instant tehnike.

Učitelj Dešimaru razlikuje tri stupnja koji su zajednički za zen i borilačke veštine. Prvi, *šodjin*, predstavlja period treninga gde su uključeni volja i svesni napor i ova faza najčešće podrazumeva nekih tri do pet godina marljivog vežbanja. U zenu kulminacija ovog prvog perioda jeste *šiho* (prenos):

Drugi stupanj jeste period koncentracije bez sudelovanja svesti, koji dolazi nakon *šihoa*. Učenik je potpuno smiren. On je tada zaista spreman da postane asistent svom učitelju, a kasnije, kada dođe vreme da podučava druge, i sam postaje učitelj.

Na trećem stupnju duh postiže istinsku slobodu. “Za slobodan duh, slobodan je čitav svet...”

Ova tri stupnja identična su u zenu i u *budou*.

Kroz ovaj proces koji se proteže na čitav životni vek dolazi do neizbežne izmene ciljeva koji se žele postići praktikovanjem borilačkih veština - na početku su naglašeni tehnika i snaga, a na kraju dolazi do istančane intuicije i ostvarenja duha. Učitelj Morihei

Uješiba, osnivač savremenog aikidoa, ostvario je pun potencijal svoje veštine tek kada je napunio sedamdeset godina, i kada više nije mogao da računa na snagu svog tela. Većina filmova koji pokazuju njegove naizgled čudesne pobeđe načinjeni su šezdesetih godina ovoga veka kada je on imao između osamdeset i osamdeset i četiri godine.

Ali čudesne pobeđe su samo sporedni rezultati a “misterije Istoka” predstavljaju himere nedostojne pažnje posvećenika zena ili borilačkih veština. Ono što učitelj Dešimaru kaže o zazenu takođe važi i za *budo* u najboljem izdanju.

...zazen ne znači ekstazu niti buđenje emocija, niti ma koje određeno stanje tela i uma. On znači vraćanje, i to u potpuno čisto, normalno ljudsko stanje. Ovo stanje nije nešto što je rezervisano za velike učitelje i svece, s njim nije skopčana nikakva misterija, ono je dostupno svakom.

Zazen znači postati intiman sa samim sobom, pronaći pravi osećaj unutrašnjeg jedinstva i uskladiti se sa univerzalnim životom.

Biti potpuno budan i živ, vratiti se u potpunosti u čisto, normalno ljudsko stanje, može biti lako, ali u uslovima ove kulture takođe je i veoma teško. Možda samo nekolicina nas može postići takvo stanje sve vreme ili većinu vremena. Ali Tajszen Dešimaru, koristeći jednostavan jezik i bogatstvo pripovedačke baštine, uspeo je da nam dočara sjajnu sliku, ideal koji može da osvetli svačiji život. Meni lično pružio je ono što sam želeo dugo godina - knjigu koju mogu punog srca da preporučim svojim učenicima i svima onima koji bi želeli da dosegnu unutrašnji smisao borilačkih veština.

Džordž Lionard (*George Leonard*)

BUŠIDO: STAZA SAMURAJA

Bušido, staza samuraja

Od starodrevnih vremena, sala za mačevalačku veštinu zvala se “mesto prosvetljenja”.

(Komentar rošija Dešimarua: Veština streljaštva nikada nije bila u potrazi za nekim spoljašnjim ciljem putem korišćenja luka i strele, nego isključivo u spoznaji nečeg u sebi.)

Zar nisam dospao do tačke gde uticaj zena na streljačku veštinu postaje očigledan?

(Komentar rošija Dešimarua: On misli na otkriće, u samim dubinama nečijeg bića, bezdane, bezoblične suštine, a ovo se postiže metodom usmerene meditacije na način koji je osoben zenu.)

E. Herigel (*E. Herrigel*)
Zen i veština gađanja iz luka

SNAGA I MUDROST

Kako da postanem najjači? Najmoćniji?

Kako da prosvetlim svoj um, kako da ovladam sobom i dođem do mudrosti?

Od praskozorja istorije ljudska bića nastojala su da prevladaju postojeće granice snage i mudrosti, težeći ka apsolutnoj snazi i apsolutnoj mudrosti.

No, na koji način je moguće postati istovremeno jak i mudar?

U Japanu, to se postiže kroz vežbanje borilačkih veština ili *budo*, uporedo sledeći stazu zena. Radi se o znanju sa dugom tradicijom koje se zadržalo do današnjih dana, premda se japanski *budo* danas izvitoperio pod uplivom dualističke misli, te današnji učenici više nastoje da nauče kako da budu snažni nego kako da budu mudri.

Biti snažan i mudar - zen nas uči dvema stazama u jednoj.

Vi znate da su mogućnosti našeg tela i uma ograničene. Takvi zakoni vladaju u našem okruženju. Naša mudrost takođe je ograničena, jer mi smo samo ljudi. Po svojoj snazi, čovek ne može biti

ravan lavu, kao što ne može ni da se pretvara da je mudar kao Bog.

Pa dobro, a zbog čega ne? Zar ne postoji neki put koji bi omogućio čoveku da prevaziđe granice svoje ljudskosti? Da se vine iznad njih? U pokušaju da pruže odgovor na ovo osnovno ljudsko pitanje borilačke veštine razvile su princip zvani *vasa*. *Vasa* se može definisati kao veština, vrsta super-tehnike koju učitelj prenosi učeniku i putem koje on može da preuzme ono najbolje od protivnika i na taj način ga savlada. *Vasa* japanskih borilačkih veština seže do samurajskih vremena. Zahvaljujući takvoj tehnici poklonik razvija moć koja premašuje ličnu snagu ma kog pojedinca.

Sa druge strane zen je razvio jednu drugu super-tehniku, koja ne samo da doprinosi fizičkoj i mentalnoj snazi već otvara i put do mudrosti, put do one mudrosti čija priroda je istovetna sa prirodom Boga ili Bude. To je *zazen* - praksa koja se najčešće izvodi sedenjem u tradicionalnom položaju, a može se izvoditi i u šetnji, stojeći, pravilnim disanjem. Na ovaj način um dospeva u stanje koje nazivamo *hiširjo*: misao bez razmišljanja, svest iznad misli.

PLEMENITA RATNIKOVA BORBA

Budo je staza ratnika - ona leži u korenu svih japanskih borilačkih veština. To je traganje koje za osnovu ima neposredno iskustvo i poniranje u najveće dubine etike, religije i filozofije. Njena veza sa sportovima jeste tekovina skorijeg datuma. Drevni spisi se u suštini bave posebnim oblicima negovanja uma i razmišljanjima o prirodi sopstva - ko sam ja? Šta sam ja?

Na japanskom, *do* znači staza. Kako ići tom stazom? Kako je pronaći? To nije samo učenje tehnike, a još manje je sportsko nadmetanje. *Budo* uključuje takve veštine kao što su kendo, džudo, aikido, i *kjudo* odnosno streljaštvo; ipak ideogram *bu* znači i prestanak borbe. Kod *budoa* suština nije samo u borbi već i u pronalaženju mira i ovladavanju sobom.

Do, staza, jeste metod, učenje koje vas osposobljava da savršeno razumete prirodu vašeg uma i sopstva. To je staza Bude, *bucudo*, koja vodi u pravcu otkrivanja vaše iskonske prirode razbuđujući vaš usnuli ego (niže sopstvo, ograničeno "ja") i podstičući ga da ustupi mesto višem, potpunijem sopstvu. U Aziji je ova staza

postala vrhunska moralnost i esencija svih religija i filozofija. Jin i jang principi Ji Đinga, formulacija “postojanje je ništa” Lao Cea, nalazi svoje korene u njoj.

Šta ovo znači? To znači da možete da zaboravite vlastito telo i um i ostvarite apsolutni duh, ne-ego. Vi možete da pronađete ravnotežu i sjedinite nebo i zemlju. Unutrašnji um dopušta da misli i emocije samo prolaze kraj njega dok on ostaje potpuno nezvan za svoje okruženje. To je istinski poraz egoizma. Tu je izvor svih filozofija i religija Azije. Um i telo, spoljašnjost i unutrašnjost, suština i pojavnost - to nisu parovi suprotnosti nego delovi jedinstvene celine. Promena, bilo kakva promena, utiče na sve delatnosti, na sve odnose među svim oblicima postojanja. Raspoloženje ili neraspoloženje neke osobe utiče na svaku drugu osobu. Naše kretanje i kretanje drugih stoje u međuzavisnom odnosu. “Tvoja sreća je moja sreća, a ako plačeš, ja plačem zajedno s tobom. Kada si tužan ja sam tužan, a kada si srećan i ja sam srećan.” Sve u univerzumu je povezano, sve je u procesu osmoze. Vi ne možete izdvojiti nijedan deo iz celine - međuzavisnost upravlja kosmičkim ustrojstvom.

Tokom pet hiljada godina istorije Istoka, mudraci i filozofi usmeravali su svoju pažnju na taj duh, na tu stazu, i prenosili znanje s kolena na koleno.

Šin Din Mej je vrlo stara knjiga, prvobitno kineska, i na jednom mestu u njoj se kaže, *ši dobu nan* - staza, najviša staza, ona nije teška, ali ne ostavlja mogućnost izbora. Ne smeš da prijanjaš ni za stvari koje ti prijaju ni za stvari koje ti ne prijaju. *San do kai* (ili “sveprožimanje suštine i pojavnosti”) govori slično: “Ukoliko si naklonjen ma i jednoj iluziji, predstoji razdvajanje, kao i između planine i reke.”

Jedna od stvari koje se u zenu podrazumevaju jeste naporno vežbanje meditacije, *zazen*. To je napor da se dostigne područje misli u kome nema razlikovanja, da se ostvari svesnost iznad svih kategorija kroz obuhvatanje i prevazilaženje svih pojmljivih izraza i reči. Ova dimenzija može se postići kroz *bušido* i praksu *zazena*.

SEDAM PRINCIPA

Bušido, put samuraja, izrastao je iz stapanja budizma i šintoizma. Ovaj put mogao bi se svesti na sedam osnovnih principa:

1. *Gi*: ispravna odluka doneta u stanju smirenosti, ispravno držanje, istina. Kada moramo da umremo, moramo umreti. Čestitost.
2. *Ju*: hrabrost nadahnuta junaštvom.
3. *Din*: osećanje univerzalne ljubavi, milosrđe prema ljudskom rodu; saosećajnost.
4. *Rej*: ispravno delovanje kao osnovna vrlina, ljubaznost.
5. *Makoto*: krajnja iskrenost; istinoljublje.
6. *Melijo*: čast i slava.
7. *Čago*: odanost, vernost.

Ovih sedam principa nalaze se u osnovi *bušidoa*, *bu* - borilačke veštine, *ši* - ratnik; *do* - put.

Put samuraja je strog i apsolutan. Za samuraja je osnova telesno vežbanje, a ono se odvija na nesvesnom planu, stoga se ogromna važnost pridaje učenju ispravnog delovanja i držanja.

Bušido je uticao na budizam, a budizam je uticao na *bušido*. Kod *bušidoa* nailazimo na pet elemenata budizma:

- umirivanje emocija
- mirno prihvatanje neumitnosti
- samo-kontrola u svakoj prilici
- bliže istraživanje smrti nego života
- potpuno siromaštvo

Pre Drugog svetskog rata zen učitelj Kodo Savaki podučavao je najveće majstore borilačkih veština, najviše autoritete *budoa*. Na engleskom se “borilačke” veštine brkaju sa “veštinom ratovanja” (*martial arts* i *arts of war* - prim. prev.), ali na japanskom ta dva pojma znače isto: put. Na Zapadu su “borilačke veštine” ušle u modu, postale su urbani sport, tehnika potpuno lišena duha staze.

Prilikom svojih predavanja Kodo Savaki bi isticao da zen i borilačke veštine imaju istu aromu, da su jedno te isto. I kod zena i kod borilačkih veština najvažnija je obuka.

Koliko dugo treba da vežbate? Mnogi ljudi su me pitali: “Koliko godina treba da praktikujem zazen?” A ja im kažem: “Dok ne umreš”. Nisu previše zadovoljni takvim odgovorom. Na Zapadu ljudi žele da uče brzo. Neki ljudi čak misle da je jednom dovoljno, kažu: “Probao sam jednom i sve mi je jasno.”

Ali dođo nije isto što i univerzitet.

I za *budo* važi isto, morate da vežbate dok ne umrete.

TRI STUPNJA

Šodin je prvi stupanj, a to je period kada su volja i svesnost zaokupljeni praksom - u početku to je neophodno. Kod *budoa* kao i kod zena, ovaj stupanj traje tri do pet godina - nekada davno trajao je deset godina. Tokom ovih deset godina čovek je morao neprekidno da praktikuje zazen voljnom odlukom, mada je ponekad nakon tri ili pet godina istinske prakse, učitelj izvršavao *šino*, prenos. U to doba ljudi su morali stalno da žive u hramu i učestvuju u svim sešinima - danas se u Japanu *šiho* vrši sa oca na sina i postao je neka vrsta formalnosti. To je razlog zašto se istinski *zazen* deformisao pa u Japanu ima vrlo malo autentičnih majstora. U prošlosti je čak važilo pravilo da onaj koji hoće da se zaredi mora da provede barem tri godine u hramu Ejiheidi ili Sođidi. A danas je, da bi neko postao sveštenik, dovoljno da provede godinu dana u manastiru, ponekad tri meseca, ponekad je dovoljan čak i jedan jedini *sešin*.

Ko može da bude učitelj u današnje vreme? Pitanje je bitno. Ko je tvoj učitelj?

Većina japanskih sveštenika bi odgovorila, “moj otac”. No u biti jedino ljudi poput mene, koji sam učenik Kodo Savakija, jesu istinski učitelji. Sledio sam učenje mog učitelja četrdeset godina.

Dođo Kodo Savakija nije bio poput onog u Ejiheidiju, nije uopšte bio formalan. Kodo Savaki je znao da kaže: “Moj dođo je putujući dođo.” On je išao od jednog do drugog hrama, posećivao je škole univerzitete, fabrike, čak i zatvore. Njegovo učenje pripadalo je životu.

U zenu kao i u *budou* ovaj prvi period, *šodin*, predstavlja period treninga koji uključuje volju i svestan napor.

Drugi stupanj jeste period koncentracije bez učešća svesti, koji dolazi nakon *šiho*a. Učenik je potpuno smiren. On je tada zaista spreman da postane asistent svom učitelju, da bi kasnije, kada dođe vreme da podučava druge, i sam postao učitelj.

Na trećem stupnju duh postiže istinsku slobodu. “Slobodnom duhu, slobodan svet.” Nakon smrti svog učitelja, učenik postaje kompletan učitelj.

Ali to ne znači da treba da priželjkujete učiteljevu smrt nadajući se da ćete tada biti slobodni!

Ova tri stupnja identična su i kod zena i kod budoa.

Kendo, staza mača

TAJNA BUDOJA, TAJNA ZENA

Jednog dana neki samuraj, veliki majstor mača (kendoa), naumi da izuči tajnu mačevanja. Ovo se zbivalo u doba Tokugave. U ponoć je počeo da se penje dugačkim stepenicama prema svetilištu u Kamukari da bi odao poštu božanstvu tog mesta, Hačimanu. U Japanu je Hačiman veliki bodisatva koji je postao zaštitnik *budoa*. Samuraj se poklonio božanstvu. Silazeći niz stepenice osetio je da ga u zasedi ispod jednog velikog drveta vreba čudovište, u nameri da ga napadne. Instinktivno je trgao mač i posekao čudovište. Krv je šiknula i razlila se svuda po zemlji. Ubio ga je nesvesno.

Bodisatva Hačiman nije mu odao tajnu *budoa*, ali ju je zahvaljujući ovom iskustvu na povratku iz svetilišta, samuraj razumeo.

Intuicija i akcija javljaju se istovremeno. U praksi *budoa* nema svesnog razmišljanja. Nema vremena za razmišljanje, čak ni trenutak. Kada neka osoba dela, volja i akcija moraju biti istovremeni. Ako pomislite, “Aha, čudovište, kako da ga ubijem?” ili ako na bilo koji način oklevate, to znači da je u akciji samo čeonu deo vašeg